

Роль фасилітативного механізму у забезпеченні виборчого процесу в Україні

Максим Михайлов, Національна академія державного управління при Президентові України

Громадянське суспільство постає реальним суб'єктом впливу на електоральні процеси в Україні. Завдяки умілому й креативному використанню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій виборчі перегони останніх років дали старт Інтернет-проектів, зробили вибори більш прозорими та відкритими, й звузили поле для відвертих маніпуляцій і фальсифікацій виборів.

У поданій статті автор розкриває роль фасилітативного механізму у забезпеченні участі інститутів громадського суспільства в електоральній комунікації, який спрямований на збір інформації щодо порушень виборчого законодавства. Функціонування цих ініціатив можливе завдяки поширенню дієвих інструментів громадського моніторингу виборчого процесу.

Посилаючись на твердження зарубіжних та вітчизняних фахівців у сфері добору, навчання та розвитку персоналу однією з найважливіших компетенцій управлінця вважається фасилітація. Тобто це особлива технологія управління в контексті здійснення командного підходу у сфері публічного управління та адміністрування.

На основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених автор здійснює вивчення особливостей фасилітативного механізму щодо залучення громадськості до електоральної комунікації, а також виокремлює основні чинники, які сприяють підвищенню ефективності публічного управління та адміністрування у цій сфері діяльності.

Водночас автор характеризує електоральні комунікації, які сьогодні активно здійснюються завдяки інноваційному розвитку інформаційно-комунікаційним технологіям, серед яких – електронні та цифрові ресурси.

У поданій статті автор розглядає особливості запровадження фасилітативного механізму щодо участі громадськості в електоральній комунікації, який, на його думку, є актуальним щодо інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу у сфері публічної діяльності, що й зумовило вибір теми статті.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, виборчі перегони, виборчі процеси, фасилітативний механізм, інститути громадського суспільства, електоральні комунікації, інструменти громадського моніторингу та контролінгу, фасилітація, Інтернет-проекти, електронні ресурси, цифрові ресурси, інноваційний розвиток, публічне управління та адміністрування

The role of the facilitative mechanism in support of the election process in Ukraine

Maksim Mykhailov, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

Civil society is a real subject of influence on the electoral processes in Ukraine. Thanks to the skillful and creative use of the latest information and communication technologies, the election races in recent years have given rise to Internet projects, made the elections more transparent and open, and narrowed the field for outright manipulation and election fraud in Ukraine.

In this article, the author reveals the role of a facilitative mechanism in ensuring the participation of civil society institutions in electoral communication, which is aimed at collecting information on violations of electoral legislation. The functioning of these initiatives is possible thanks to the dissemination of effective tools for public monitoring of the electoral process.

Referring to the approval of foreign and domestic specialists in the field of selection, training and development of personnel, one of the most important competencies of a manager is facilitation. That is, it is a

special management technology in the context of the implementation of the team approach in the field of public administration and administration.

Based on the analysis of scientific works of domestic and foreign scientists, the author studies the features of the facilitative mechanism for involving the public in electoral communication, and also highlights the main factors that contribute to increasing the efficiency of public administration and administration in this area of activity.

At the same time, the author gives a characteristic of electoral communication, which is actively carried out today thanks to the innovative development of information and communication technologies - electronic and digital resources.

In this article, the author considers the features of the implementation of the facilitation mechanism regarding public participation in electoral communication. According to the author, it is relevant for information and communication support of the electoral process in the field of public activity, which led to the choice of the topic of the article.

Keywords: *information and communication technologies, electoral races, electoral processes, facilitative mechanism, civil society institutions, electoral communication, tools of public monitoring and controlling, facilitation, Internet projects, electronic resources, digital resources, innovative development, public administration and administration*

Роль фасилитативного механизма в обеспечении избирательного процесса в Украине

Максим Михайлов, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

Гражданское общество возникает реальным субъектом влияния на электоральные процессы в Украине. Благодаря умелому и креативному использованию новейших информационно-коммуникационных технологий избирательные гонки последних лет дали старт Интернет-проектам, сделали выборы более прозрачными и открытыми, и сузили поле для откровенных манипуляций и фальсификаций выборов.

В данной статье автор раскрывает роль фасилитативного механизма в обеспечении участия институтов гражданского общества в электоральной коммуникации, направленного на сбор информации о нарушениях избирательного законодательства. Функционирование этих инициатив возможно благодаря распространению действенных инструментов общественного мониторинга избирательного процесса.

Ссылаясь на утверждение зарубежных и отечественных специалистов в сфере подбора, обучения и развития персонала одной из важнейших компетенций управленца считается фасилитация. То есть, это особая технология управления в контексте осуществления командного подхода в сфере публичного управления и администрирования.

На основе анализа научных работ отечественных и зарубежных ученых автор осуществляет изучение особенностей фасилитативного механизма по привлечению общественности к электоральной коммуникации, а также выделяет основные факторы, способствующие повышению эффективности публичного управления и администрирования в этой сфере деятельности.

В то же время автор характеризует электоральные коммуникации, которые сегодня активно осуществляются благодаря инновационному развитию информационно-коммуникационным технологиям, среди которых – электронные и цифровые ресурсы.

В данной статье автор рассматривает особенности внедрения фасилитативного механизма относительно участия общественности в электоральной коммуникации, который по его мнению является актуальным по информационно-коммуникационного обеспечения избирательного процесса в сфере публичной деятельности, что и обусловило выбор темы статьи.

Ключевые слова: *информационно-коммуникационные технологии, избирательные гонки, избирательные процессы, фасилитативный механизм, институты гражданского общества, электоральные коммуникации, инструменты общественного мониторинга и контроллинга, фасилитация, Интернет-проекты, электронные ресурсы, цифровые ресурсы, инновационное развитие, общественное управление и администрирование*

Постановка проблеми.

Більшість сучасних науковців у сфері соціальних наук актуалізують питання відмінностей між теоретичними підходами щодо визначення управлінських стилів вітчизняними та зарубіжними вченими. Зарубіжні вчені вже давно оцінили переваги групових та командних форм роботи у соціальному управлінні із залученням широкого кола громадської спільноти. Практика використання таких командних технологій у сфері політичного, соціального та галузевого управління стала нормою їх професійної діяльності. Згідно з твердженнями зарубіжних та вітчизняних фахівців (Карпова, 2019) у сфері добору, навчання та розвитку персоналу однією з найважливіших компетенцій управлінця вважається фасилітація, тобто особлива технологія управління в контексті здійснення командного підходу (Карпова, 2019). Фасилітація включена в корпоративні програми навчання таких корпорацій, як Ernst & Young, Chevron Corporation, Bayer тощо. Слід зазначити, що така ситуація свідчить про те, що зарубіжні практики активно запроваджують у діяльність своїх кампаній найцінніше – це унікальний досвід й інтелект працівників, які беруть участь у ключових процесах розвитку бізнесу, які впроваджують клієнтоорієнтовані підходи задля створення високоякісного продукту, що принесе їм не лише фінансовий прибуток, а забезпечить стабільність в економічному та організаційному розвитку бізнесу (Beckhard, 2006).

Тож роль організаційно-фасилітативного механізму в управлінні бізнесом переоцінити складно, адже фасилітація групової/командної роботи дозволяє створювати такі формати, при яких учасники обмінюються своїм унікальним досвідом, об'єднують його, структурують і, таким чином, набувають нових унікальних знань для впровадження їх в практичну діяльність (Чемпен, 2017).

Що ж заважає використати цей механізм для успішного та ефективного публічного адміністрування щодо інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу? Спробуємо дати відповідь на поставлене завдання в нашій науковій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, обумовлює зростання вимог до самого публічного управлінця. Зміщення акценту з класичних управлінських функцій та ролей менеджера (дипломат, організатор, лідер, представник, розпорядник) в бік інноваційних (коуч, модератор, фасилітатор) зумовлює актуальність дослідження проблеми фасилітації для організаційного розвитку всіх суб'єктів виборчого процесу в контексті інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу (Ларіна, 2017; Beckhard, 2006; Kuzmina, 2017).

У наукових працях В. Беккерса, С. Беста та Б. Крюгера, С. Карвела, М. Дікіна Я. Купера та К. Паскалева, Дж. Равеца та Д. Бабіцкі окреслено розвиток технологічної інфраструктури, що призвело до започаткування нових проєктів, спрямованих на інформаційно-комунікаційне забезпечення виборчого процесу.

Виборчі технології як елемент виборчого процесу досліджують Н. Барна, В. Бебик, Д. Видрін, О. Вишняк, В. Коляденко, Л. Кочубей, Н. Лікарчук, В. Луговська, А. Нальотов, О. Петров, В. Полторак, Г. Почепцов, О. Приходько, Р. Старовойтенко, О. Хромець, Є. Юрченко.

Особливостями перебігу виборчих процесів на рівні регіонів, займаються І. Буркут, В. Бурдяк, М. Бучин, М. Колесников, А. Круглашов, О. Литвиненко, В. Марчук, А. Романюк, Л. Скочияс, Ю. Якименко (Михальчук, 2016).

Мета статті – на основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених вивчити та виокремити особливості запровадження організаційно-фасилітативного механізму щодо залучення громадськості до електоральної комунікації.

Виклад основного матеріалу. Актуальність фасилітації обумовлена тим, що вона як форма та метод роботи із публічними службовцями останнім часом все більше запроваджується в практику в публічному управлінні та адмініструванні. В перекладі з англійської “facilitate” мови означає “полегшувати”, допомагати (Ларіна, 2017).

Першим з'явилося поняття «соціальна фасилітація» як форма чи метод підвищення ефективності (в плані швидкості і продуктивності) діяльності особистості в умовах її функціонування в присутності інших людей, які в свідомості суб'єкта виступають в ролі або простого спостерігача, або конкуруючого з ним індивіда, або рівноправних індивідів, які беруть участь у цьому процесі (Лазаренко, 2018).

Основна мета фасилітації – підвищення групової або командної ефективності. Загалом, фасилітацію можна визначити з точки зору процесу і результату. З точки зору процесу – це розробка, а також управління командною чи груповою структурою і процесами, які допомагають команді чи групі ефективно виконувати свою роботу (Чемпен, 2017), мінімізуючи загальні проблеми, з якими стикаються люди, працюючи разом.

Фасилітація як процес фокусується на таких напрямках: що необхідно досягти; хто повинен бути залучений; розробка процесу, в якому бере участь група, і послідовність виконуваних завдань; організація комунікаційних процесів; досягнення відповідного рівня участі та використання ресурсів; групова енергія, рушійні сили і здібності учасників; фізичне й психологічне середовище (Ларіна, 2017).

Фасилітація як результат дозволяє допомогти групі або команді стати кращими шляхом реалізації таких кроків: підвищити якість прийнятих рішень; підвищити відповідальність щодо прийнятих рішень; значно скоротити час реалізації рішень; поліпшити відносини в групі; посилити особисту задоволеність учасників групи; сприяти організаційному навчанню (Ларіна, 2017).

Таким чином, ми підтримуємо думку багатьох експертів, які прогнозують фасилітації та її методам великі перспективи в області публічного управління та адміністрування. Це пов'язано з тим, що технологія фасилітації у стратегічному плануванні, стратегічному прогнозуванні, операційних формах діяльності – проведенні сесій, нарад, дискусій, мозкових штурмів стимулює до напруженої розумової роботи учасників заходу, відкриває потенціал кожного учасника, досягаючи поставлені перед сесією цілі та виводячи групу на реалізацію поставлених

завдань. Ця особливість є основною в інформаційно-комунікаційному забезпеченні участі громадськості у виборчому процесі, в якому інститути громадянського суспільства можуть здійснювати не лише функції спостерігача, кандидата в депутати, а також моніторинг та контролінг за якістю проведення виборчих перегонів та відповідністю виборчих процесів дотриманню нормативно-правових актів.

Організований процес фасилітації приводить до підвищення ефективності групової роботи, залучення та зацікавленості учасників, розкриття їхнього потенціалу. Рисами сучасної фасилітації є використання також наочних методів вибудовування групового обговорення, робота з візуальними образами, які активізують розумові процеси, ефективно відкладаються в людській пам'яті.

Однак варто зосередитися й на самому суб'єкті фасилітативної діяльності – фасилітатору, який веде маленькі чи великі групи, використовуючи знання й інформацію в спільній роботі для досягнення цілей. Британський портал говорить про виділення фасилітатора в окрему професію і пророкує їй перспективне майбутнє. Фасилітатор – це тренер або ведучий серії зустрічей, який організовує, спрямовує, стимулює і оптимізує процес пошуку інформації, її обробки і рішення на її основі поставленої перед групою завдання (Лазаренко, 2018).

Розглядаючи фасилітативний механізм в публічному управлінні щодо інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу, ми акцентуємо увагу на тому, що цей процес розробки, управління командною чи груповою структурою, які допомагають їй ефективно виконувати свою роботу задля досягнення прогнозованих результатів в першу чергу в електоральній комунікації.

У свою чергу, організація стає ефективною, коли (Чемпен, 2017):

- всі її підрозділи та окремі співробітники діють, виходячи з чітко поставлених цілей, відповідно до розроблених планів для досягнення цих цілей;

- форма слідує за функцією (проблема, завдання або проект визначають, як будуть організовані людські ресурси);

– рішення приймаються людьми, що володіють інформацією, незалежно від того, де вони розташовуються в системі ієрархії організації;

– система винагороди в компанії передбачає стимулювання управлінців не тільки за отримання прибутку, а й за зростання і розвиток своїх підлеглих, створення креативних і життєздатних робочих груп;

– горизонтальні і вертикальні комунікації в організації ефективні: співробітники відкриті і спілкуються вічна-віч, обмінюються всією, що має відношення до справи інформацією, включаючи почуття;

– між окремими індивідами і групами існує мінімум взаємодій, орієнтованих на успіх, загальну вигоду / програш;

– на всіх рівнях конфліктні ситуації в організації успішно вирішуються за допомогою методів прийняття рішень;

– в організації відсутні міжособистісні зіткнення, енергія витрачається на обговорення ідей;

– організація розглядає себе як відкрити систему, всі частини якої взаємодіють один з одним і з навколишнім середовищем;

– цінності організації поділяються усіма її членами і підтримуються стратегією управління;

– перетворюється в установу, організацію, команду, що навчається, в якій вибудовується механізм зворотного зв'язку, що дозволяє її співробітникам і групам вчитися на власному досвіді (Карпова, 2020).

Розглянувши особливості фасилітативного механізму, доцільно розкрити сутність залучення громадськості до електоральної комунікації. Важливою є проблема визначення домінуючого чинника впливу на електоральну комунікацію інститутів громадянського суспільства, форм та методів використання ними новітніх інформаційних ресурсів для досягнення конкретних цілей у межах виборчого процесу.

Ефективність застосування електоральних комунікацій громадян можна розглядати як розширення публічного дискурсу та встановлення взаємодії з суб'єктами виборчого процесу, досягнення своїх інтересів у ньому; зростання електоральної участі суб'єктів ви-

борчого процесу – збільшення явки виборців, процесів активізації та демократизації громадськості в ньому; модернізація та демократизація виборчого процесу через впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (Небаєва, & Ратушняк, 2018).

Важливим є питання інституціоналізованого характеру електоральних комунікацій. Власне, їх інституціоналізація може відбуватись через ґрунтовне законодавче забезпечення, а також усталену суспільну, зокрема електоральну, практику. Аналіз функціонування електоральних комунікацій дає змогу стверджувати, що в Україні ще не відбулася інституціоналізації електоральних Інтернет-комунікацій через відсутність механізму правового регулювання. Питання щодо інституціоналізації електоральних комунікацій у виборчому процесі (на різних законодавчо визначених етапах) через їх інтенсивне та ефективне використання, їхній усталений характер, потребує ґрунтового осмислення у подальших дослідженнях (Sakaliuk, 2016).

Висновки й пропозиції. Таким чином, розглянувши роль фасилітативного механізму доцільно відмітити його спроможність забезпечити успішну участь громадськості в електоральній комунікації при умові, що інститути громадянського суспільства будуть більш адаптивними, здатними самостійно вирішувати проблеми, фокусуючи увагу на ресурсах і досягненні цілей. Тож зазначений фасилітативний механізм сприятиме зростанню активності залучення громадськості до електоральної комунікації задля клієнтоорієнтованого співробітництва з усіма суб'єктами виборчого процесу.

Інтелектуальна і емоційна залученість громадськості до виборчих процесів засобами електоральної комунікації процесів створить унікальну корпоративну культуру, яка забезпечить велике майбутнє розвитку громадянського суспільства у розбудові демократії в Україні. Форми організації групової, колективної та командної роботи громадськості, такі як – мозкові штурми, груповий аналіз ситуації (технологія AAR), структурований шерінг дозволяють суб'єктам електоральної комунікації активно брати участь у виборчому процесі і полегшувати для керівників інститутів громадянського суспільства процес прийняття рішень (Sakaliuk, 2016).

Саме тому, в контексті розгляду фасилітативного механізму є доцільним його використання для підвищення якості та ефективності електоральної комунікації у виборчих процесах, що є одним із чинником вдосконалення інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу в Україні.

У статті обумовлено, що фасилітативний або супровідний механізм інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу набув особливого поширення

в країнах розвинутої демократії, особливо в західно-європейських державах, Канаді, США. В умовах інтеграційних процесів нашого суспільства до європейської спільноти цей механізм доцільно запроваджувати для проявів ознак прямої демократії у громадян українського суспільства.

У подальших дослідженнях доцільно звернути уваги на питання правового, ресурсного механізмів вдосконалення інформаційно-комунікаційного забезпечення виборчого процесу в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Березовська Л. І., Пукіш А. О. Психологічні особливості управлінського та підприємницького потенціалу менеджерів. *Вісник Національного університету оборони України: Збірник наукових праць*. 2015. №1 (44). Київ : НУОУ. С. 21–27.

Карпова Н. Самая-самая первая фасилитация. URL: http://facilitation.by/facilitators_advices.

Лазаренко М. Ключові компетенції фасилітатора за стандартами IAF. URL: <http://humantime.com.ua/blog/klyuchovi-kompetentsi-fasilitatora--za-standartamiiaf-1#main>.

Ларіна Н. Б. Роль комунікативної складової у діяльності міських голів. *Теорія та практика державного управління*. Харків : ХарПІДУ НАДУ, 2017. № 4. С. 58–65.

Михальчук С. Електронні інструменти громадського контролю виборчого процесу в Україні. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень* : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. студ. і асп. (17-18 травня). Луцьк, 2016. Т. 3. С. 116–118.

Небаєва Н. І., Ратушняк, О. Г. Менеджмент організацій і адміністрування. URL : https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/1nebava_menedzhment_organizacij_administuvannya_ch1/index_5.htm.

Чемпен Р. Роздуми про історію фасилітації. URL: <http://humantime.com.ua/blog/rozdumi-pro-istoriyu-fasilitatsi-richard-chepmen-1#main>.

Beckhard R. What is organizational development? Organization Development: A Jossey-Bass Reade. By Joan V. Gallos, Edgar H. Schein. Jossey-Bass A Wiley Imprint. 2006.

Bunker B. B., Alban B. T. & Lewicki R. J. Ideas in Currency and OD Practice: Has the Well Gone Dry? *Journal of Applied Behavioral Science*. 2004. Vol. 40. Is. 4.

Kuzmina N. Implementation of the model of forming the future managers' readiness for business correspondence in the educational process of the university. *10-th International conference of education, research and innovation*. Nov. 16–18. 2017.

Sakaliuk O. Model of forming education managers' readiness for professional activities under current conditions. *Science and education*. 2016. No. 6. P. 107–112.

REFERENCES

Beckhard, R. (2006). What is organizational development? Organization Development: A Jossey-Bass Reade. By Joan V. Gallos, Edgar H. Schein. Jossey-Bass A Wiley Imprint.

Berezovska, L. I., & Pukish, A. O. (2015). Psykholohichni osoblyvosti upravlinskoho ta pidpriemnytskoho potentsialu menedzheriv [Psychological features of managerial and entrepreneurial potential of managers]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu obrony Ukrainy – Bulletin of the National University of Defense of Ukraine*, 1 (44), 21–27 [in Ukrainian].

Bunker, B. B., Alban, B. T., & Lewicki, R. J. (2004). Ideas in Currency and OD Practice: Has the Well Gone Dry? *Journal of Applied Behavioral Science*, 40 (4).

Chepmen, R. *Rozdumy pro istoriyu fasylytatsiyi [Reflections on the history of facilitation]*. Retrieved from <http://humantime.com.ua/blog/rozdumi-pro-istoriyu-fasilitatsi-richard-chepmen-1#main> [in Ukrainian].

Karpova, N. (2019). *Samaia-samaia pervaia fasylytatsyia [The very first facilitation]*. Retrieved from http://les.khpi.edu.ua/article/view/1899131nebava_menedzhment_organizacij_administuvannya_ch1/index_5.htm [in Ukrainian].

Kuzmina, N. (2017). Implementation of the model of forming the future managers' readiness for business correspondence in the educational process of the university. *10-th International Conference of Education, Research and Innovation*. November 16–18, 2017.

Larina, N. B. (2017). Rol komunikatyvnoi skladovoi u diialnosti miskykh holiv [The role of the communicative component in the activities of mayors]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 4, 58–65 [in Ukrainian].

Lazarenko, M. (2019). *Kliuchovi kompetensii fasylytatora za standartamy IAF [Psychological features of managerial and entrepreneurial potential of managers]*. Retrieved from <http://humantime.com.ua/#library-wrap> [in Ukrainian].

Mykhalchuk, S. (2016). Elektronni instrumenty hromadskoho kontroliu vyborchoho protsesu v Ukraini [Electronic tools of public control of the election process in Ukraine] Proceedings of X International Scientific and Practical Conference: *Moloda nauka Volyni: priorytety ta perspektyvy doslidzhen*. (Vol. 3, pp. 116–118). Lutsk [in Ukrainian].

Nebayeva, N. I., & Ratushnyak, O. H. (2019). *Menedzhment orhanizatsiy i administruvannya [Management of organizations and administration]*. Retrieved from <https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/> [in Ukrainian].

Sakaliuk, O. (2016). Model of forming education managers' readiness for professional activities under current conditions. *Science and education*, 6, 107–112.

Михайлов Максим

Здобувач

Національна академія державного управління при Президентові України

Email: natali.larina @ukr.net

Mykhailov Maksim

Applicant

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

ORCID: 0000-0001-7829-3470

Цитування: Михайлов, М. (2020). Роль фасилітативного механізму у забезпеченні виборчого процесу в Україні. *Аспекти публічного управління*, 8(6), 30–36. doi:10.15421/1520103

Citation: Mykhailov, M. (2020). Rol fasylytatyvnoho mekhanizmu y zabezpechenni vyborchoho protsesu v Ukraini [The role of the fasilitative mechanism in the information and communication support of the election process in Ukraine]. *Public administration aspects*, 8 (6), 30–36. doi:10.15421/1520103

Стаття надійшла / Article arrived: 12.11.2020

Схвалено до друку / Accepted: 23.12.2020